

Fran Galović i Hrvatska mlada lirika

Esej povodom dviju stogodišnjica (1914. – 2014.)

MARIO KOLAR

1. Uvod

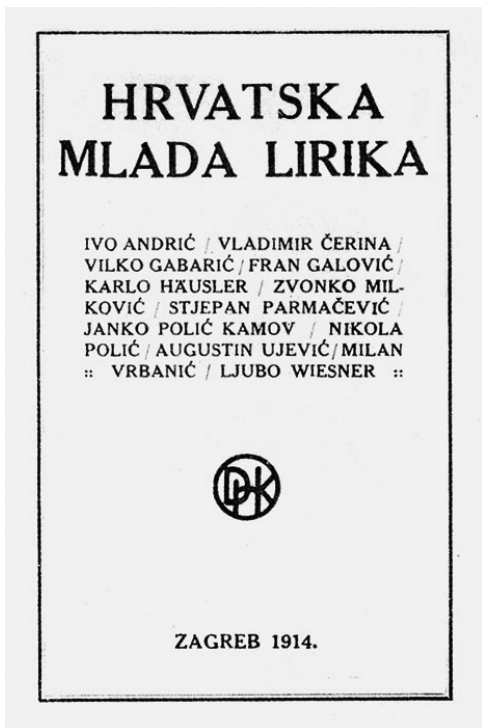
Primjera generacijsko-poetičkih okupljanja književnika oko određenih lokaliteta, krugova, časopisa ili zbornika kroz povijest ima napretek. Jedan od najpoznatijih primjera takvih okupljanja u hrvatskoj književnoj povijesti predstavlja zbornik *Hrvatska mlada lirika* (HML), objavljen 1914. godine u nakladi Društva hrvatskih književnika (DHK). U Zborniku su, abecednim redom, zastupljeni: Ivo Andrić, Vladimir Čerina, Fran Galović, Vilko Gabarić, Karlo Hausler, Zvonko Milković, Stjepan Parmačević, Janko Polić Kamov, Nikola Polić, Augustin (kasnije Tin) Ujević, Milan Vrbanić i Ljubo Wiesner, koji je ujedno i urednik Zbornika. Već i letimičan pogled na uvrštena imena sugerira kako ih je tek nekoliko ostalo bitnije zapamćeno u književnoj povijesti. Mislim tu prije svega na Andrića i Ujevića, koji su u Zborniku tek najavili svoj talent koji su kasnije znatnije razvili, te na Kamova, koji se u Zborniku – doduše posthumno – predstavio nekim od svojih najboljih pjesama. Za razliku od njih, neki autori, poput tada vrlo mladih Gabarića ili Galovića, nisu bili te sreće jer im je život prekinut nedugo nakon objavljivanja Zbornika. U ovom ću radu pažnju posvetiti upravo potonjem pjesniku, i to s obzirom na dva aspekta: s jedne strane pokušat ću analizirati što je HML značio Galoviću, a s druge što je Galović značio HML-u.

2. Značenje HML-a za Galovića

Kao i za druge pjesnike, i za Galovića je uvrštavanje u HML bila važna činjenica. Kako

u ono vrijeme, tako i danas. U hrvatskoj književnoj povijesti još i danas – 100 godina nakon njezina objavljivanja – postoje različita mišljenja oko vrijednosti i značenja HML-a, no činjenica je da zastupljenost u tome Zborniku autorima daje određen književno-povijesni, da ne kažem i kanonizacijski, kapital. S druge strane, treba imati na umu sve moguće ograde u vezi tog kapitala jer je jasno kako samo uvrštavanje u Zbornik automatski ne znači i da su ti pjesnici bili ono najbolje što je tada hrvatsko pjesništvo nudilo. Toga je bio svjestan i priređivač Zbornika, Wiesner, a pokazalo je to i vrijeme nakon Zbornika jer se neki pjesnici – koje nije pogodila tragična sudbina – nakon Zbornika naprosto nisu afirmirali, odnosno Zbornik im nije pomogao u književnoj afirmaciji. Zbornik je, što između ostalog potvrđuje i primjer Galovića, u tom smislu mogao samo pripomoći književnoj afirmaciji, ne i biti najvažniji čimbenik pri tome. Drugim riječima, onim pjesnicima koji su imali perspektivu HML je pripomogao u afirmaciji, a onima koji nisu – nije. Dakle, HML nije niti presudan, a niti efemeran čimbenik. Kao niti bilo koja druga antologija, izbor itd. Pogotovo u najnovije vrijeme kada ih se pojavljuje vrlo velik broj. No, to je druga tema.

Konkretno, kada govorimo o Galoviću, HML je na neki način dovršio prvu fazu Galovićeve književne afirmacije. Valja, naime, imati na umu da je Galović određenu književnu afirmaciju doživio i prije uvrštavanja u Zbornik. Prije HML-a Galović je objavio jednočinu *Tamara* (1907.), novelu *Začarano ogledalo* (1913.) i zbirku pjesama *Četiri grada* (1913.), a i izvedene su mu i drame *Tamara* i *Grieh*

Sl. 1. Naslovnica publikacije *Hrvatska mlada lirika* (http://www.library.yale.edu/slavic/croatia/literature/LirikaNew_title_m.jpg).

3. Značenje Galovića za HML

Kako bismo odgovorili na drugo pitanje, a to je što je Galović značio HML-u, moramo vidjeti kojim je i kakvim ostvarajima Galović zastupljen i Zborniku.

Brojčano gledano, Galović je u HML-u zastupljen s devet pjesama, što je bolje ili lošije od nekih drugih. Npr., Ujević je zastupljen s jedanaest, Andrić sa šest, a Kamov s pet pjesama. Što se tiče samih pjesama, Galović je, vjerojatno uz priređivačevu pomoć, napravio dobar izbor. Sve Galovićeve pjesme iz HML-a već su ranije bile objavljene ili u periodici ili u knjigama. Što se tiče pjesama iz knjiga, četiri uvrštene pjesme dio su spominjane neobjavljene zbirke *Mrtvi san*. Radi se o Zbirci za koju je krajem 1908. godine objavio čak i poziv za pretplatu, no za života ju nažalost nije objavio. Iz njegove je ostavštine vidljivo da je nekoliko puta mijenjao sadržaj i raspored Zbirke, a posljednji datira iz 1911. godine. Među boljim pjesmama iz te Zbirke je *Childe Harold*, motivirana istoimenim likom iz Byronova epa koji razočaran napušta domovinu. Osobno smatram kako se radi o jednoj od boljih Galovićevih pjesama. Ambлематски стихови из те pjesme su:

„Gdje mi je domaja? - Vidjele je nisu
Dugo moje oči...“

...

„...Zbogom, zemljo draga!
Gubiš se ko liepa, izginula sjena,
Koju nikad ne ću ugledati ja!“

(1907.) te *Mors regni* (1908.). Osim toga, u časopisima su mu objavljene i drama *Pred smrt*, novela *Ispovijed* itd. te mnoštvo kazališnih kritika, eseja i polemika, a ono što je posebno važno je činjenica da mu je u periodici objavljeno i stotinjak pjesama (Suvremenik, Vijenac, Hrvatsko kolo MH, Hrvatska smotra, Književne novosti itd.). Isto tako, još 1908. godine pripremio je za objavu zbirku *Mrtvi san* (ali nije objavljena), a u pripremi je imao i zbirku kajkavskih stihova *Z mojih bregov*, ali je ostala nedovršena i neobjavljena. Galović je u pripremi imao i mnoštvo kazališnih i prozanih nacrti i bilješki, smjernice za roman *Mrtva domovina*, no sve je to ostalo nedovršeno jer ga je prekinula prerana smrt na bojištu.

U svakom slučaju, Galović je bio važan čimbenik književne dinamike svojeg vremena, a HML je to samo potvrdio. HML je, dakle, Galoviću bila potvrda njegovog visokog mjesta u književnim krugovima svojeg vremena, a činjenica da je uvršten u HML ima odjeka i danas.

Tom je pjesmom Galović najizravnije najavio ono što je kasnije u drugom kodu tematizirala najpoznatija Galovićeva zbirka *Z mojih bregov* – motiv bezdomovinstva, motiv gubitka zavičaja. Iz zbirke *Mrtvi san* su i *Proljetna pjesma*, *Zaboravljeni perivoj* i *Predvečerje*, koje su trebale biti dio 11. ciklusa *Starinski motivi*. Posebno je zanimljiva pjesma *Zaboravljeni perivoj* u kojoj se javlja, ne Galoviću, nego i dobrom dijelu europske moderne lirike, tipični motiv „crne dame“, dakle smrti, kao jedna od glavnih opsesija velikog dijela Galovićeve lirike.

Iz jedine za života objavljene pjesničke zbirke u HML su uvrštene dvije Galovićeve pjesme. Zbirka je nosila naslov *Četiri grada*, a objavljena je 1913. godine. Radi se o ciklusu soneta motiviranih putovanjem po Italiji 1912. godine: Venecija, Padova, Vicenza, Ra-

venna. Vodič putovanja bio je Izidor Kršnjavi, znameniti povjesničar umjetnosti. Ta je zbirka ustvari svojevrsan „pjesnički putopis“ (Milivoj Solar) koji odaje Galovićevu erudiciju, ali i oduševljenje umjetninama koje je vidio. Uz pjesmu *Gian Bellinijeva Madonna* u kojoj izražava udivljenje tim umjetničkim djelom, posebno je zanimljiva pjesma *Večer na moru* koja predstavlja posljednju pjesmu u ciklusu Četiri grada, odnosno svojevrsan epilog toj Zbirci u kojem govori o još jednoj svojoj stalnoj temi, a to je bijeg u umjetnost, plovidba „bez međe“ kojoj „nema kraja“.

Tri pjesme iz HML-a nisu bile dio niti jedne do tada pripremljene ili objavljene Galovićeve zbirke, ali su objavljivane u periodici. To su pjesma *Zrcalo* (Mlada Hrvatska, 1913.), koja u određenom smislu korespondira s novelom sličnog naslova, pjesma *Lutnja* (Književne novosti, 1914.) i ciklus pet soneta naslova *Zavodnik* (Književne novosti, 1914.). U tom ciklusu lirski subjekt ponovno susreće nadrealne entitete.

Zanimljivo je primijetiti kako Galović u HML nije uvrstio svoje kajkavske pjesme, koje su u to vrijeme bile gotove. Poznato je, naime, da je dio pjesama za čuvenu zbirku *Z mojih bregov* napisao još 1913. godine. Uostalom, i u Galovićevoj biografiji na kraju knjige priređivač navodi da „sprema zbirku kajkavskih stihova“. No, očito je sam Galović procijenio kako još nije vrijeme za kajkavske pjesme.

Sve u svemu, iako kada se govori o HML-u u prvi plan uglavnom dođu Kamov i Ujević, pa i Andrić, mislim da je i Galović svojim pjesmama na neki način obilježio Zbornik, predstavivši u njemu svoje ponajbolje književnim jezikom pisane pjesme.